

Հըպարտ եղի՞ր զիւցազունէ մ'աւելի,
Եւ լուսընկան թո՞ղ ճակատիդ վրայ փայլի...
Պայբարներուն գերազոյնն է զոր խոնարհ՝
Դուն կը մըղես արտավարչ արտօավար...
Քու զէնքերդ են արօր, մանգաղ, գերանդի,
Աստուած մը կայ՝ որ հոգւոյդ մէջ կը ժըպտի...
Մըշակ եղայր, փառքիդ համար, և իրրկ
Գեղեցկապաշտ օրհնէնքը աղ ու հացի,
Քու տընակիդ անշուր դըրանը վերկ
Նոյն պըսակով ցորեն ու վարդ հիւսեցի....:

ԱՐՄԵՆ-ԵՐԿԱՔ

ԱՅԼԵԼԱՑԼՔ**ԱՆՓՈՓՈԽ ՏՈՒՄԱՐԸ**

ԵՒ

ԱՆՇԱՐԺ ԶՈՏԿԱԾ

Այս որէն երբ «Բնակիւթեան պարման» Պարբերացուց ապնուօքէն իւր էշերն իւր ապնուօքէն իւր էշերն մէջ ընդունեցաւ անշարժ Զատկի նկատմամբ իմ նամակն, չերմ փափառ մ'ուն նցայ այդ ծրագրը Նորի Սրբութեան Պիսոն ժին ժանօնթացիւու, համոզուած ըլլալով որ, բայ մասց «Աստատաձայիր ներշնչանք» կոնդային, կարիկ պիտի ըլլար հանել եկեղեցական տումարի հարաւոր փերանորոգութեան մը, համաձայնեցնելով զայն քաղաքականին ևս, առանց շեղելու աւանդական կիրակիէն՝ Զատկի տօնին համար, մանաւանդ թէ հաստակով զայն մաստառորապէս այս օրը՝ յորուն հաւատրէն հանդիպած է Քրիստոնէի Յառաւիժենը, և միենոյն ժամանակ արդիկէ պրան որ կարիկ է՝ սրբոց տօներն զըպի տերափոխութիւնը, որոնց վկայաբանութիւնը կը կարդացուի բայ նազայն տումարին իրենց հաստատում օրերուն:

Այս իմ փափառ կատարուեցաւ երկից, 18 օգոստոսին և 5 նոյեմբերին. Գեր. Պ. Լա Ֆոնթէն¹,

իւր առենազնիւ բարութեամբ այս իմ գլացութերուս թարգման ուղեց նանդիսանալ, որով նորինք ունեցայ առանձնական ունկնդրութեան մը ընդունուելու.՝ նոյն արժանաշուշ Գեր. Բն ընկերակցութեամբ:

Տարեցյց Տախատակին վրայօք՝ զոր խոնարհաբար ընծայեցի Ս. Հոր՝ անոր թայլառութեամբ յարուկից բացարութեաների ըրի ըստ նախկին կրտսարակութեան, (Riv. Stor. Ben., VII, 2014, p. 354-359).

Ս. Հայրը հանցայ լսել նոր ծրագրից բացարութեամբ, և հուկ կո՞ւ իմ ծրագրածին վրայէն տումար պայծառ բացարութեամբ՝ քաջակերական խօսքիր ուղեց ինձ շարունակիլու նմանօքնակ ուսումնակիրութեանց մէջ, հայրական բարեկորպութեամբ մատթերով իմ և եղբայրու և աղջականցաց վրայ պատասխան ընթութեաներ, մինչ ես կը խօսարէի ի համրոյց. Ս. Ութին.

Ցեսոյ Ս. Հայրը խօսը առ Գեր. Լա Ֆոնթէն ուղղելով յարեց՝ թէ նոյն ինքն քաղաքական իշխանութիւններն ալ մեծ շանքով կը զբաղին այդպիսի ծրագրով մը, և թէ նմարութեան իրմէ է որ յօրինուի հաստատուն տումար մը ընդգամուուր համաձայնութեամբ կեղեցից ևս:

Այսուհետեւ, այս նպատական արդէն «La Tribuna»

օրագիր կրտսարակած էր տարւոյ 25 մարտին՝ յօ-

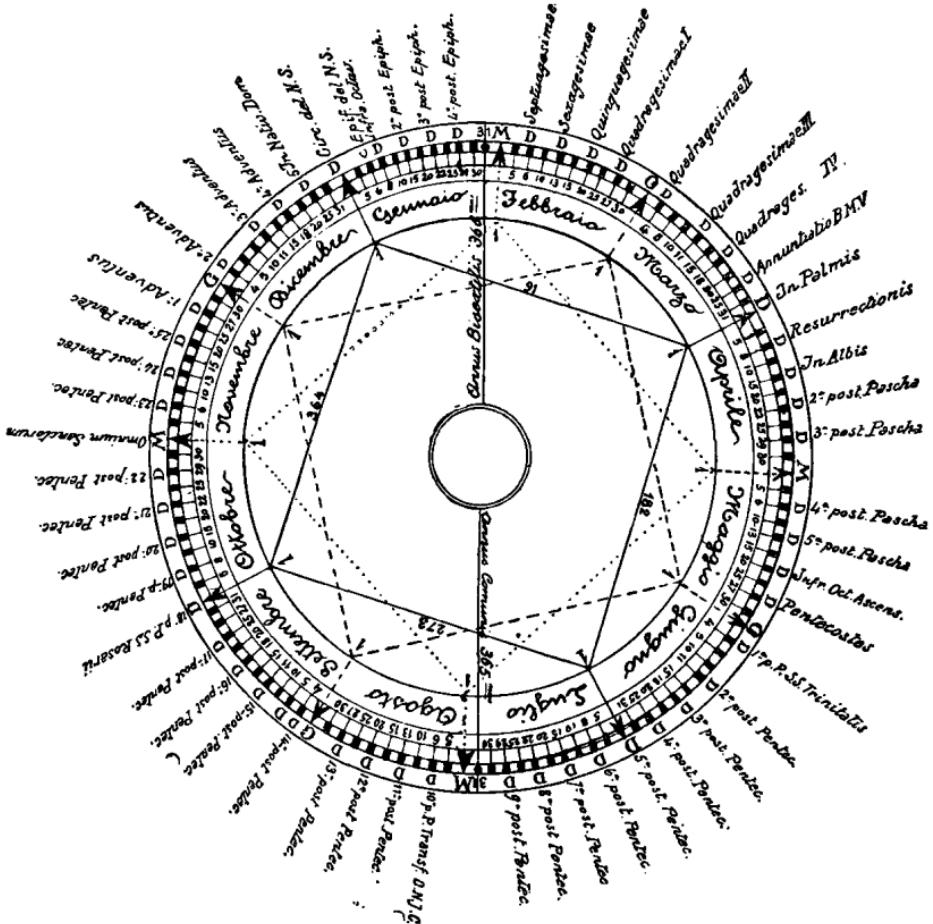
դումած մը «Գերմանոցի և Զարէլ հաստատուած բառ-

1. Արդ Վահե. Եղեանար և Պատրիարք Աննեակոյ:

ինու», որ յօդուածազրբ Գերմանացոց հաստակած կարծիքը կը պարզէր, որոնք աշխատութեամբ կ'աշխատ լին առ առքիներէ ի վեր այդ նպասակին համար, և յառաջ կը քրիէր Երնիսի գոն Հետաէ Արթթէկ

մենք զայն իւրամիզ սկսի կու տանք, պատմական և ժբանակն ոչ արևամաթելի Նկատութեարով:

Հոս անցողակի այդ զուզավիպութիւնը նշանակիլով շուզեցինք մեր Ընթերցողին ուշադրութիւնը բանադրութեարով:

Մշտմշեմատոր Օրացոյց՝ Զատկի անշարժ թուականով
Կարգադրութիւմ կիրակիմերու. — (Ձև Ա.) :

Ժրազիք մշ, որ սակայն իրապես ուրիշ քան չե՞ր բայց եթէ փոխառութեամբ մշ մերինեն՝ որ հրատարակուած էր անցեաւ ասքի զանազան թերթերուն մեջ, ասի՞ «Յեւ-ներինիւն պատման Պարբերուան» էն և «Գրիգորին Տեղելուա» էն և յայտ Ֆենիքնելիք «Կոբարդին Ալունին» էն և Անեսիկոյ, «Պալուուանին» էն, Արտակ տարբերութիւնը յայտ էր՝ որ Վարթթէկը Յունուարի մէկը երկուարթիւն սկսի կու տայ, մինչդեռ

զութեան մը վրայ գարձնել, այլ միայն լլ. Հօր Խոսքն հաստատելու համար՝ թէ անշարժ Զատկի նարը ոչ մեայց կերե կը հնուցըրք՝ այլ նոն քազաքական ընկերութիւնը՝ շատ մը միջազգային դիւնավանդմական առևտուրական զանաներուն համար, և թէ այլու ամենը վճարական պետք կը զան ունենալու անփոփոխ տամար մը Զատկի անշարժ թուականոց:

Այս վերանորոգութեան համազումը հնագիտն ընդ-

Հանրական կը դառնայ, ուսկից առաջ կը գտնաքանիչ քրաքիրիներ՝ որ կ'առաջարկուին քննութիւն հետապնդելու:

Կը յուսակե որ հու ցոցադրուած նոր ժամանակա-
յոց տախոնակը՝ շիռուած հեղեղական տարւոյն լիա-
կատար շըմանի՛ կարենայ աւելի պայծառութիւն և
ուղարկել աւելին էր տարպին, և Գրիգորեան Տեւելա-
րուած հրապարակ գտասանան հասանակի՛

Զատկի անշարժ թռւականին Ալբրիդ առաջին կամ հրլորդ կիրակի հսատատուելը պատահմանը չէ եղած, այս կը պատաս հաշուով մը՝ որով կարիք ըլլայ հաշտեցնել եկեղեցեցական տարին քաղաքականին հետ:

Այդպիսի գաղափար մը յանդուզն պիտի կարծռելը եթէ ունեցած ըլլայլինց նախընթաց անդիմադրելիք հեղինակութիւն մը նիւթիոյ ժողովքին մէջ։

Ամենուն ժամանք է թէ Ս. Խորդովը իւր ԺԴ. Հըսյոյ մէջ Զատկի այս երկիր խորով զբաղած է, որ ժամանք է առաջարկած ժամանակներն Ս. Անհիպոտոս և Ս. Պողոսիառու Զքիւնացյալները, և յայս ոնքըն ձեռք աստված՝ Վիկոր Պափի միջոց, և շեն չե որոշուած:

Որոգնակ Հըմեայք իբ հենց եւթ առաջին ամսոյն տառաշուղըրորդ օրը կը տաէիթ, այսինքն է լուսայիշն ամ-
սուա, (որուն առանձըրորդը օրը գարծն աղիշեանաւ-
ստրին կ'իւայ կամ անմէշնուան անէկ գերն է), շատ
մը քրիստոնակ եկեղեցներ կ'ուզէն որ Զատիկի կի-
րակի օր տօնուէր, այսինքն «Ք միաւարաթմօն» յարում
և անդպակեցաւ Քրիստոսի Ցարութիւնը. ուրիշներ (հեք-
ոցեցներ) ընթականակի հրէական սովորութեան կը
առաջին, լուսակիտ նոգերի ի պատ հաւատացիալ Հըմեա-
կան իբ հենց յարտիքութիւնը ի պատի նորասակէի
կ'իշեաւուն.

կնառու վիճակների թիմները լուծելու և զայթակդու-
թեանց վերջ տալու համար՝ գլուխքին հայրերը վիրշա-
կանապէս մըրունեցն Յուլիան տունաբը, որքան որ
քաղաքական տարւույն կը պատկաներ, անհմանեկ նաև՝
թէ Հայունները՝ պիտի ըլլար լուսնի մըրձաւու
կրիպտին՝ որ գարնան պէտքարանաւորին կիմ անէ
վերջ կ'իշնայ. Այսաւն քաղաքական տարւույն արքէնին
դարձա, սուկ կերպեցականը լուսնային. Են որպէս զի
մին միւսին հնու հաշտակնեն՝ Նիկիական Հարց ընդու-
նեցան Մեծոնի շրջանը՝ այսունցն Ոոկեթիւը, որուն ան-
տեղութիւնները պիտի անենինք յանդրտաբրա:

Կընակը ցախէ որ Նիկիսյ ժողովին Հարք թիկունք
առաջարկութ կայսերական (հետինակութիւնը) իշխանու-
թիւնը, պալմովն չըքին բարձրի, անփոփոխ կերպով
Զատիկին հաստատեակով ապրիի առաջին կամ երկորրդ
կիրակին, վասն իյ այլ ոճով եկեղեցական տարին պիտի
զուգահիմք քաղաքականին ննա:

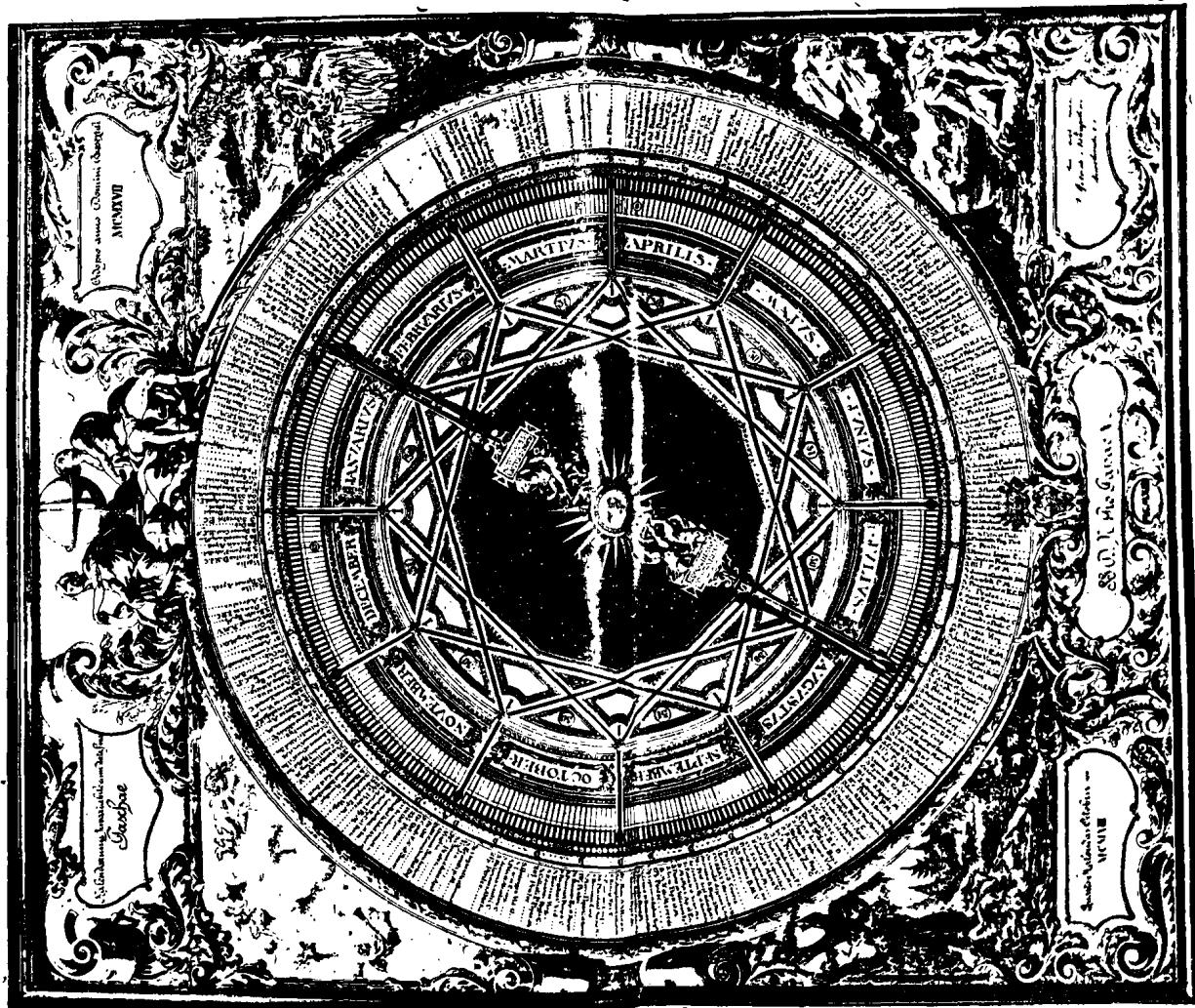
Նախախնամական կերպով մէ ժողովքի տարբի՞ն՝ որ էր 25-ը՝ զարնան զիշերաւաւարք 21 մարտին հանդիպեցիւ, որ մէ՛ յարու զայն հաստատեցի Հայոց պարունակով Եւ պէտք տառապիք քանի մէ երթիւնները, զիշերաւաւարք Մեթով չըլաւու ունենալու համար Զատու ստատուածմ մէ՝ անհամափակաւու շնորհէ 22 Մարտի 9 Ապրիլի: Այդպիսի կարգովորութիւն մէ ունենալով նորիք իր արթէցը, սակայն շատ գուուր երկցաւ որմանախնիք մէջ, և այդ՝ արևու և լուսի անհամափակաւու հնագույք ամսունու օրուանու անհամափական, եթե դրութեաւ կարիք պահանջնեն կերպից ժողովքի թողարկած պահանջ այլպիք պահանջնեն՝ պահանջ կարիքութիւն պահանջ ապահանջնեն կերպեցական արքին քաղաքականին հետ. երկրորդ՝ պահանջ կարիքանակ ստառագութիւնը անիշխանու զարնան զիշերաւաւարք էր պարունակու կամ երկրորդ կիրակէին. երրորդ՝ պահանջ զիշերին 3-է օրիցու շարուակեալ անառանձիւքը, որ յառաջ կու զայ Վերադիրներու քառականութիւնը:

Տարւոյն՝ իրեւ անփոփո կը ու գնելով 364 օրեք՝ ծաւ մասամբ կատարելազորդեցինք այս գրութիւնը՝ ատենան աւելի կի ազդեցի կը գրածահետին։ Առաջաշխական գրութեանց մէջ ամենն աւելի զարգացնելու հոգացացի եղան, որուց 360 օրեք պատճեն գրչան մ' առնեալով՝ տարբին լատինեան վերը կ'աւելինքն «Հինգ լրացոցից օրեք» և ուրեմն զորդագրեցին Փոյնք և Հասմայեցիք։ Մեր առշրջանի Յուղամասին մէջ մուսնկառակն «Հորո» պետական մէջ լրջամին մէջ բարձրաւուն են և անոնց առաջական մէկ լրացոցից մէս կը խայլ, որուն նկատմամբ կայ արդարացուցի զարարուղին մը։
Հնչեան ըսկելով, և ոչ այդ օրը գուրս թողուած է բնէն, ինչպէս աշանկաւած է Յուղամակին (Cadran) այս, այլ որկ «որացուած է հօթնական»։ որ պայմանական (conventionnel) ըսրալով՝ ամեննենին յարարութիւն չունի իրկանյան քարժաման հոգուն։ Մասնաւուն գփենքին որ լրաթե (7 օր) չէր մտներ յունական արցոյին մէջ և ոչ այ Հոսմայեցու։

ଶୋଭନ୍ଦୀରୁ ଫୁଲପାଇମ୍ବିକ କ୍ରାଗସାଙ୍କାଳ ତେ, କାହାର ମାତ୍ର କୁ
ପ୍ରାଣକାଳ ତେ, କି ଆପଣ ଯେ ଧୂରାତାନ୍ ଭେଟାରୁଷ ଥାଏ
ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡର ଘରୀରୁ କି ଶୁନ୍ଦର, କି କ୍ଷେତ୍ରକାଙ୍କ୍ଷି ଜ୍ୟୋତିଶ୍ୱରଙ୍କ
ମେଲ୍ ଅରାମାର୍ପକରୁ ଏବଂ ମର୍ବା ଓର୍କ କ୍ରାଗର ମନ୍ଦିର ଜ୍ୟୋତିଶ୍ୱର
ମାତ୍ରକ (festive time କୌଣସି ଉପରେମୋତ୍ତରିତି) ମାନନ୍ଦାର
ମାନନ୍ଦାର ମୂର୍ଚ୍ଛା ପାଇମନାଇଁ ଏବଂ ଏହିତ କ୍ରାଗପାଇନ୍ &
ପରିବର୍କର ମନ୍ଦିର;

Նոյն կերպով կընաեց պատճառաբանել նաև ամիսը ու երեսուն օրուանց քաժանանն Նկատմամբ, ամէն ամսէի վերջը օր մը աւելցնելով, և այդ գրութիւնը ոչ կ'ընայէ նոյն վրայ երեք ասաւելութիւններ:

„Ասա՞լ լրացքից չըստ օրերե անփոփի շրջնինի մաս կազմեն, երկրորդ՝ շրջանը (periode) հայրէտ շափ է ամէն եռամսէի. Ե երրորդ՝ ամէն եռամսէի օրուան թիւ կը կամապահանձնան 20°, 30°, 40° եռամսէի օրերե ուղարկ հետո. Խնաշէն ուրիշ անքան ցած ենք, զոր որ առանալով որ յանուար 5-ը հնայտաբնի է, պիտի սահմա

Մշտմշտմառ Օրոցնի՝ Զատկի ամշարժ թուականուն
Կայզարութիւն կիսակիւներու և բոլոր օլեան առժեխորժ
Կայզարութիւն առ Սըր. Քահանասպին Պիստ ծ. — (ցլ. Բ.)
Ակադեմիա և Առիջուած կանքներ առ ասրան է)

խոկոյ թէ 5 ապրիլ, 5 յուլիս, և 5 նոյեմբերին ալ կրնչարթի կ'կիշտն, և այսի:

Ընդհանուրակ առաջ այս համակարգութեան (ձևասունակութեան) շարաթիւնը հաշուելով՝ կարեն է յաջորդ ամսոյն օրուան և թուոյն զուղադիզութիւնը տեղի ունենալ, ըստ 1⁰ի, 2⁰ի, 3⁰ի:

Եարունակերով ներկայ հոգիւական օրացոյցի ուսումնակրութեան նոր ուժ մը անդրադարձնելինը ըրբի, որ բաւական մտ է մերինին, զատկական ժամանակ սահմանութեանը համար:

Եւ յիշափ, ևս թիվ նարգուցի. «Ի՞նչ կը նշանակեն նոթանաներորդ, վաթմներորդ, յիսներորդ (կիրակի) ևն. Առաջին զատկափառն այս է թէ Եօթանաներորդ կիրակէն Զատկի 70^ր օրն ըստայ, ընդհանուակ ուրիշ բան չ'է այս մէթ նէր նէր, նոյնու ըսիրու է առեւ գամաներութիւն համար, միւնքանիւ Յաներութիւն կը համապատասխան էրսու Զատկէն առջի 50^ր օրուան բայց միւս կողմնէն զիմենք թէ Աղուացը կը բարկանոյ 40 օրերէ, ուրեմն նէրկեցին բնչպէս կը արամագրէր այն օրերը որ կ'աւելիացին. Ա. Գրիգոր Մշնճ իւր ճանքուն մէջ՝ յստ զանազան բացատրութեան կ'կարագուցէ թէ Աղուացը օրերը 36 են, և այս 36-ը օրերն մէջ, կ'ըստ ու, մենք Աստուծուն կը նուիրենք տարւոյն տասանորդութիւնը, ինչպէս կը օրինաց մէջ արմանաց տասանորդը կը տային:

Ա. Գրիգոր այս բացատրութեանն կը նետի որ եկեղեցական տարին կը բարկանար 360 օրերէ, յաւելաւ 5 բացուցիչ օրերը, բացնելու համար արեային տարւոյ 365 օրերու շրջան (օւու). Աստ բորզութեանն կրնանք եղանակն թէ Ա. Գրիգորի ժամանակ ընդունուած էր ամսը տասնանիւրուու (decad) բաժնելու սովորութիւնը. և նետեար 50 օրերէ նանելով 7-ը կիրակի և 6 շաբաթ՝ յար որով չ'էր պահնուի, կը մայիսին 37-օր. Աւագ շաբաթն ալ Աղուացը մաս էւր կազմեր, վաս զի երեկոյն ամսերութիւնը Յարութեան կիրակէն մաս կը կազմէր, և այս կերպով Աղուացին ամսուան 36 օր միայն կը մայիսին:

Անտարքակոյն այսպէս եղան ըլլալու էր նախական Եկեղեցու սովորութիւնը միւնքն թէ դար, և ամսը կը համաստեանն կը յիշանակենք թէ Յունի մասից Յ տասնանիւրու կամ երեք առամսուան դրշանենու 4-ը բաժնէն. Նշանապէս մեր առաջարկած դրութեան երկու դիրութիւններ կ'ընծայէ այս բաժանուամբ:

Առաջն՝ թէ մշնաց (პրեօծ) Հզրիս շափն է երեսարայ ամսուան երկրորդ՝ թէ տասնանին թիւը կապուած է ամսոյն օրուան Շուուն հետ, և անոր զազափորն է որ յաջորդապար կը իշխնէ թիւնու (Ձև Ա). զոր օր տասնարեսին նը անձանան պէտք է որ ըստայ ամսոյն 50^ր, 15^ր, 25^ր այնպէս որ տասնանին ինչ օրը պիտանու՝ շնչեց կրնար սրամալի յաջորդ ամսոյն նոյն օրուան համդիմեն, միւնքն շաբաթ շաբաթ հաշուեր թէ կարեն միւնք պահնէ շաբթօւան օրը՝ յորուան ամեն ամիս կը սկսի:

Հոգմանյացիք մնանական կը գործածէին ամսոյ բաժանուամ մը և օրերը հաշուելու բաւական կնուու և

ոչ նուազ կանոնաւոր մէ մը՝ որ շամ մը անտեղութիւններ և գուարութիւններ տուած պիտի ըլլայ տարական քրիստոնէից ընկերութիւնն որ կային Հոռովմայ մէջ, և որ ոք որ կամակիրպուելու վկայ էին:

Բայց մեր ինդուրոյն գառնաւորք՝ նախական եկեղեցայն տասնանիւրուու գործածութեան վրայ, յայտնի է թէ ուրիշ կիրակ չէր կրնար ըլլայ, ամս զի Հոռովմայ նախանական եկեղեցայն մէջ յուն քրիստոնէից թիւը կերա, կշիռ էր, ուրոր ծէս ու արարէն կը կատարէն. ուսուի սպակարէն է որ այս քրիստոնէիւրու դժւուար ոք նիւ նուկէն և նոդունքն ինսպիտական օրացոյցին բաժանուամը և թողութիւնն ինքն կրնար աղքան սովորութիւնը, մտնաւանդ այսու արգիլուու համար յարաբերութիւններ մը կամ չփութեար ներանասա և Հրէից համ, թիւրն ակտուրն քրիստոնէիւրու սկզբանուու կը կարուացին մէջ ոք կրսից հնականիւրու գունդի կը սկսի, երբ Անտիոքի քունու կը ասուաւ կապահն ընկերու «Քրիստոնանայ» կուուր, հաստատուեար Աղամայ տանի ի քիւա, շաբաթին» յետ զարդար վկերանաւասարի լուսուաց պրաման՝ որ 21 մարտին կ'ինայ, որ է սկիզբն Յ տասնանիւրու. սովու անոնք հաստատուեար Զատկիւր տանիւրու Աղամի մէկին, որ օրը ամսոյն տասնանին առաջին է, և 10 նոյնան հուամիւրն՝ որ ամենամեծքանուրն է Տեսա, ուն մերոյ Ցարութիւնն օրուաւ:

Անոնք իրենց օրացոյցը նետեալ կիրազի կարսաւու թիւն. սկսեալ Յ տանուար 1⁰ն տասնանիւրուու գորու թիւն համեմիթաց տասնօրեաններ կազմեցին Աղուացը շրջան (օւու) յար շրջան որուն շորս տասնօրեաններ Աղուացը 40 օրերը, և մացաց առաջին տասնօրեանը շաբաթաւայն արացաւանց շրջանը շշանեց կամ Աւագ շաբաթը:

Ասոր սկիբը առաջ կը տամարի Յիսոներորդ (Quintagossima), Վաթմաներակի և Եօթանաներակի կրակիւրու. Աղուացը նիւթիւր նիւթակաց՝ բնական է՝ կը կոյս ժողովնէն վերջ, երբէ յունն թիւն թիւնութեան մէջ առաջաւու թամանակ և անէկ առաջ ալ գործածութեանն մէջ մաս շաբաթաւական դրշանը. Կոստանդինուպուսի հրաման՝ կիրակին սրբազնան ճանցուցաւու և որ հանգստի 321^ւ ի վեր, քրիստոնէաններ ալ առաջ գուարուութեան ընդգրիններ Ա. Գրոց Խօննենի շրջանը, այնու վախճանութիւննեւն:

Թէկուած նիւթուած էր տասնօրեանիւրու դրութիւնը՝ Եկեղեցիք պահեց անոր յշեանակը, ինչպէս որ այսուան սովորութեանն մէջ կը տանուի, այնուէն որ Յօթանանիւրու կիրակին ինն շաբաթ առաջ է Զատկիւն. Ասոր համար իրք հնական մեր բուրու ըստ ըստաներուն այս է՝ թէ սնշար Զատկին նոր ծրապիրն ընդունելով Աղամի առաջնին կամ երեկոյ յիշխնէ թիւնու կիրակին նորութիւններ, այս կը գտանական պահնէ շրջանը. Կոստանդինուպուսի պահանական հարցուած էր այս կայիրպութիւննեւն:

Եւ նիւթուած հնական մէջ մտադիր էր Հոռովմայ. կան համակարգութեան արամանական վերանարուութիւնն մ'ինքն այսպէս կրնայ ըլլայ:

Այս ռատումասէրները որ կ'ուզն պիգել շարժում Զանիք մը պահպառութեան վրայ՝ կրնան բնաւ ուղղել «Ակէթիւ» (numerus agius) և «Վերադիքներ» (Epatte) կուռածներու թիրութիւնները։ Եթէ Ռակի թիւը բաւական ըլլար անանձնեաւ զատկական ժամանակը 34 օր պահի չունենայինք փոխանակ 19ի, ըստ Նոեկիս դիմումին կազմուին։

Եւ ի՞նչ չափ վերադիքներու կարեռութիւն աւալն՝ երբ նոյն իմբ լուսնը կանանաւոր է իւր թաւալութեարու մէջ, և անկառակ այն ասածնելի պատրաստութեան՝ որ Լելիո (Lelio) դործածեց, խոդրոյն պահանջանեանը մէջ միշտ ճշգրտապէս չկասարութեաց։

Գիշերամասներ ստուգի հապաւութ է 21 մարտին, թէպէսէ Արեւ խոյր մէջ կը մտնէ այն ամսոյն 20ին և երգելի 19ին Արքեւ կրպէի է որ լուսնոյ լուսում մը հանդիպի՝ յետ ճամարիս գիշերամասարի մը, կամ թէ 21 մարտը կանխէ, և Կառեարար այդպիսի լուսին մը ստուգի հապաւկան լուսինք պիտի լըպայ, թէպէտու պէտք էր որ ըլլար անսարակից, թէ որ Նիկոյ ժողովին ծրագրին հնաէթիք։ Վերադիքներու հանական կորածածք լուսնենքու կը ասարքին նաև ստուգապահանք ունի լուսնենքուն և նաև մըջն նոր լուսներն՝ ընդհանրապէս մէջ կամ երկու օր, և իր արդիւքը այս դրութեան կը հնաէք որ Զատիկը Մարտ 22էն առաջ կը կրպէ ինաւը ինչպէս առաջ կը կրպէ 18 Ապրիլի կրպակի է, Զատիկի պէտք է տօնուի յաշորդ կրպակին, այսինքն Ապրիլ 25ին։

Սակայն և ոչ իսկ Զատիկի տօնական մը, աւելի նեղ ժամանակամիջորի մը մէջ, լոյ 7-8 օրերու սկզբուած, կրնայ լիսովին համապատասխնել հաստատուն վերանորոգութեան մը փափաքին, քանի որ այդպիսի վերանորոգութիւն մը նորուն իր ևն կը բերէ շարժում օրացոյն բոլոր թիրութիւնները։

Ուրան որ Զատիկական հունականընդիւնեան օրերը առանձնական ըլլան՝ այդ հունականութեանընդիւնեան իր ևն կը բերէ սրբոց առանուուր և վիպաշաբութիւննեան տեղափոխութիւնը որ պիտի համապատասխնել Ընդհանրական Եկեղեցոց հաստատած օրուան։

Չենք ժխտեր որ մեր նոր դրութեամբ ևս տեղի պիտի ունենայ ին օրացոյն սրբոց տեղափոխութիւնը, բայց այս բան պիտի լինի մի անգամ մոտ միշտ, և այդ ուղիղ փոփոխութիւններ բաւական բազմաթիւ են՝ սկսեալ Դ. Դարձն։

Սակայն Եկեղեց ժողովքն անիմիչապէս կերպ, Ա. Օքսոսիոս առաջն վերանորոգութիւն մը կը մըլէ զոր ըրած էր Ա. Արքոսիս, որ Արքեթիկոսաց հակառակ կարպադրութիւն մը յօրինեց ասրբեր քան զայն՝ որ առաջ իսպանոյ մէջ կ'երգէին։

Զանց կ'ընեմ յէկէլու Ա. Պիոս Ե. Բնաները, Կրկնէս Ը. ի Արքանու Ը. Բնաներ և ուրբէնը՝ մինչ բնաներուն ծին ի ծրագրինը (Ձև Բ.)։

Ասդ տիպի վերանորոգութիւններ իրագործուեցան առանց մէջ զուարութեանց, և նոյնիքան դիրքին պիտի ըլլար նոր ալ որ վիպաշաբութիւնն առարկայ դրաւած է, այն պատճառաւ որ ինչպէս կը գրէ Պաթիքուուլ։

Արդյո վարքերը (atti) և ոչ Հարց հաները տապայն օրիրու Եկեղեցոյն կը հասնին, և ոչ ալ զԱստուած ի սուրա իւր ասանքարելի կրպով պատուելու սովորութիւնը, այն ասեն որ սովորութիւնը առաւելապէս կը կայտար ուղղակի զԱստուած յիշեան պատուելու, ինչպէս որ գեռ այժմ կ'ընենք կրպակի և լուր օրերու ժամանութեան մէջ»¹։

Տօնացոյն և հաներար ժամագրիք վերանորոգութիւնը կամ փոփոխութիւնը մէր կաքեան համաձայն՝ վասնաւոր ըլլալն չառ հնուն է, մանաւանդ թէ բնենդիկոսո Ժ. Ի. Խենդիկոսո Ժ. Ի. Վահանայապէտոր զայն ամենուզականը և կարենը կը դատէր, երբ իւր խորդակիցներու կարեան կամացակի կը գրէր առ Միքանաւոր։ Ա. Աստամարիկ ընդհանուր կրպով զայն ծրագրը՝ որուն հնաւելի առաջարկած ներ այս ժամագրիք յօրինան մէջ։

Քննադատութիւնը շատ բծախնիդիր ըլլալուն համար, և իրողութիւնները՝ զորս մեր նախնիքը իրեն աներկըաց կը հաւատային՝ այսօր ստարակոյսի տակ ինկած ըլլալով՝ մնակ ուրիշ միջոց չննի տեսներ բայց եթէ յօրինել ժամագրիք մը, յորում ամէն բան հանուած ըլլայ Ա. Գրքէն, որ ինչպէս Զեր պերճապայծառութիւնը գիտէ, շատ բան կը պարունակէ Ա. Խորհրդոց վրայ, որոնց տօնը կը կատարէ եկեղեցին, յօրս և Առաքելուց և Ամենասուրբ կուսին²։

Եթէ եկեղեցոյ այդ մէջ չառ կարենը կը դատէր ժամագրիք վերակազմութիւնը, «հաւատու ուներ որ բուժեան անինք» շատ մը առնե իրեն անփոփոխի կը կարծէն, ևս առաւել նարաւոր և գիւրեն պիտի ըլլայ մասնական վերանորոգութիւնն մը, որ մը կ'փառակ տակնենին հնա տանացոյն, և որ պիտի կարենայ նընդունելի ըլլալ տանց զժուարութեան, մասնաւորապէս եր, և նկատի առնուի թէ տեղափոխութիւնները նշնչն կարեռութիւնն մ'ունեն, և անոնց որ կրպակի օրուն տեղիք կու առն՝ (որոնց թիւը քառասունն աւելի չէ) զետեղուած ևս այն օրերուն մէջ՝ որ ընդհանրական եկեղեցոյ հնա տանացոյն մէջ «ուու» կը զանուէին, սուրբ ու մէկ տան զրաւուած։ մասնաւոր թէ անըզգավի ննելու համար այսպիսի փոփոխութիւնները՝ անոնց եղած ևն յօրին ամսոյն ընթացքին մէջ կամ երկու օր ենակ տաջ տանելով, բոլոր ամբիներուն մէջ միայն Յունաւոր մէ էր սուրբերուն, ընդհանրական Փառարաք մէջ շատ պատ օրեր կը մայիսի այսպէս դիրքին եղած և աւելու սուրբերը Փառարաք պատ օրերուն մէջ տեղաւորուիլ։

1. H. Leclercq. Bréviaire, in Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie. Fasc. XVI. col. 1267.

2. P. Batiffol. Histoire de Bréviaire Romain, Paris, Picard - Lecoffre 1911, III éd. p. 370.

Հու կը վերջանան հիմ տօնացոյցի փոփոխութիմներ։ Այս սակաւաթիւ տողերով կը համարինք որ ժագարձակ և պայծառ կերպով ամրոջացոցինք մեր ծրագրին բացառութիւն՝ որ հրատարակուեցան առանց ու և է յաւակնութեան, այլ միայն նորութեան (չարիէ՛) տիտղոսով « Բնակիդիւն պատմին հանդիսին դիմ »։

Միշ նպատակի հզար անգամ մ'ալ ցողնել մեր համականութեար նկիմիոյ վճռոյն հնա՛ գրութեամբ հօթնեակի և կիրակիներու՝ իրեւ պատուիրալ տանի և հանգրանքն որիքու, և միանգամց պատրոցանելու բարձրիւ օգուատները հաստատուն և ամփոփի տօնացոյցի մը՝ Զատկի անշարժ թուականով համաձայն արեային կամ քաղաքական տարրուն։

Կը համարձակինք յառալ թէ ուսումնակները մեր այս ծրագրի ամեն պարզ և ամեն բանաւոր պետք զանեն այս դրութիւնները՝ որոր ի կիրակին ևն հնա ժողովութեաբեր, որոր ամեն գարու մէջ ժորձնեցին նոր փոփոխութիւններով հաստատիւ իրենց ուրաք կամ քաղաքական տարրոյն անշարժ լրջան մը (ciclo). Մի և նոյն միշոց յայտնապետք դարս պիտի ցայտ այն տարրութեաբեր՝ որ կայ ընդ մէջ միշ ծրագրին և շարժական Զատկի գրութեան, որը եթէ ընդունինք նոյն իսկ սահմանափակեալ լրջանիք մը մէջ՝ սակամ միշա ծարք անտեղութիւն անպական պիտի ըլլայ, և կարող նուազիցնելու զգալի կերպով ընդհանրական հեկեցնոյ միաձեռնութիւնը, թէ սուսպակն ըստ նկեցեական կարգադրութեանց, ինը տանը և հաստակաց պաշտուածանց, թէ բայ բայ քաղաքական և դրուցական կարգին թէ բայ միշազային կրօնա քաղաքական և կամաս առանձնական գորեհերու միշէ բոլոր պակաց և բոլոր երկրներուն, աշխարհագրականորէն մին միւսէն տարբեր դիրքերով գետեղուած երկարագութիւնը։

Մինչդեռ յանձն տաներով արժանակն վերանորոգութիւն մը, անփոխու տուսմարի գրութեամբ, Զատկի անշարժ թուականով, մի անգամ ըն միշու համաձայնութեամբ ընդունելով և հաստատելով թէ նկեցեական և թէ քաղաքական իշխանութիւններէն, այնունու ան պիտի շարունակուեւ անփոխու կերպով տասնեակ հարիւրաւոր դարեր՝ միշէն որ սահմազախութիւնը ի հայութ ունենաով = Վ. 0° = Ը. որ երկրին թաւամբան առաջ կու գան, ամրոջական օր մը կազմու համար։

Ես մենք կը մանթենք մեր ընթերցողաց՝ որ այշ օրուան ծաղութը տանեն։

Մաթուազային բան չի պիտի մայ ըսկուր եթէ ոչ « Աւր այս ուրախութեան որ էն Ե՛ լուս Ե, Նոյն դոր Ե անէ և թի Թուանալ »։

Հ. Գ. ՆԱԶԱԳԵՏԱՆԱՆ

Թրգմ. Խուաւ. է Հ. Ե. Փ. Քաջանսան

Կատարեալ մարդ մը երեք բան լաւ պիտք է զուգալզու. մարմինը, զգացումը, միւտանալութիւնը։

ՄԱՅԻՆԵԿԱՑՑԱՆ

ԴԵՐԱՏԻ ՀԱՅ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ

ԳԵՂՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

(Շար. տես թազմ. 1922 էջ 871)

6. Օտարազգի երաժիշտներու գնահատութիւնները.

Գէորգի ստոյգ Վիրրուօց մ'ըլլալուն իրը ապացոյց՝ աւելորդ չենք համարիր հետևեալ վկայութիւնները տողելու։

ինենօն Ջրասենկի մէջ տրուած Նուազացութենէ վերջ Adinolfi անուն իտալացի հեղինակ՝ երաժիշտ դաշնակահարը հիածուով կը կրկնէր։

« Bravo! Bravo! questo ragazzo è un talento! ».

(Լիցցէ՛, կեցցէ՛, այս պատաճին տաղանդմ'է՛),

Երգինահար Della Tola կը հաւատական առաջ « Այս նուազուուրիւնը անհանկալ մ'էր, այս պատաճին հանձար մ'է՛ »։

Մանօթ ջութակահար M. Romano Գէորգին նուազածութեան ատեն լինտինկի վերյիշեալ կառորին տրուութեամբ հետևելէ վերջ, սաստկածայի Բրավո! Bravo! Bravo! Bravo! գոչելով կը ծափահարէր. ի վերջոյ Գէորգին և իր Ուսուցչապետ հարազանահերուն ցոյց տալով տրուութեամբ ուրախակցութեամբ կ'արտայայտուէ՛ թէ սոյն ամենագծուարին հեղինակութիւնը նուազածելու համար՝ պէտք էր ջութակահար մը արտաքոյ կարգի կարողութեան տէր ըլլալ։

Ուրիշ ուսուցիչ մը Զութակի, Albert Braum, նուազածութենէ վերջ՝ Գէորգին զովանենք ընելով՝ կը մաղթէր որ իր մասնաճիշին մէջ յարատելուն սատարեն ծնողն ու Մասդրոյ Յարութիւնը՝ մարդկութեան նշանաւոր ջութակահար մը ընծայելու համար։